

EEN MOORD TE KERKSKEN IN 1809 (2)

*** ***** ** ***** ** ***** *

In het eerste nummer van onze "Mededelingen" deden wij een oproep om meer gegevens te bekomen over de moord in 1809 te Kerksken gepleegd op Therèse Van den Eynde.

Dank zij de inlichtingen, die we mochten ontvangen en de opzoekingen van onze Voorzitter en mede door de aanvraag van een copij van het vonnis bij het depot van het Rijksarchief te Beveren-Waas, kwamen wij heel wat meer gegevens te weten over de moordzaak.

De moordenaar was Josse (= Judocus) Praet van Denderhoutem, er geboren op 4 maart 1782 als zoon van Pieter (Jan) Frans en van De Waele Marie. Uit dit huwelijk werden nog negen andere kinderen geboren. De familie woonde op de wijk Stichelen op een hofstede, thans bewoond door dhr. Provost Theofiel en Pauwels Willy. De oude gebouwen zouden destijds door brand verloren zijn gegaan.

Het slachtoffer was afkomstig van Helderghem. Haar vader was overleden en sedert haar 15e jaar was ze dienstster in de herberg St.-Maarten op het Dorp te Kerksken.

In een staat van goed van 17 september 1792 lezen wij : Jan Baptist Roelant, zoon van Frans en Catharina Vijverman, overleden te Kerksken, Plaats, op 25 maart 1791, herbergier in St.-Maarten, was gehuwd met Anne Marie Buydens, dochter van Adriaan en Josine Praet. (Deze laatste wellicht familie van de moordenaar).

De herberg stond waarschijnlijk op de hoek van de huidige Plaatsstraat en de steenweg (thans eigendom De Swaef J.-Van der Eecken). Volgens het kadastraal plan Poppe en de tabel van de eigenaars, behoorde dit goed rond 1843 toe aan J.B. Judocus Roelandt, ongetwijfeld zoon van Jan Baptist, overleden op 25 maart 1791 en hoger genoemd.

Ook de herberg " 't Spoelken " wordt vermeld in een andere staat van goed van 1778. Adriaen Van Der Storme, zoon van Jan en Adriacne van Stijvendaele is overleden te Kerksken Terlicht in de herberg 't Spoelken op 18 april 1778. Hij was gehuwd met Anna Adriaens, dochter van Gilles en Maria Van Vaerenbergh.

Volgens de reeds genoemde kadastrale bescheiden, was een zekere Cornelius Van den Storme, zoon Adrianus, eigenaar van o.m. een huis op de plaats van de huidige eigendom C. Van Buggenhout-Sienaert. Daar moeten wij dus 't Spoelken situeren, zoals het trouwens ook nog in de volksmond aangewezen wordt.

Te vermelden is ook nog het feit, dat op de "Liste générale (lijst van geneesheren, enz... opgesteld op 10 maart 1808) o.m. voorkomt als "Maîtres en chirurgie regus par les communautés, par les lieutenans aux conditions fixées par leurs acte de réception" : Ringot Henry, Kerksken (Paris 15 maart 1775). Het betreft hier ongetwijfeld dezelfde Ringot, die in het P.V. van de lijkschouwing is vermeld als P. Ringot en zijn diploma had behaald te Parijs.

De omstandigheden en de achtergrond van de moord vernemen wij uit het vonnis.

Op 26 januari 1810 verklaart het hof zich bevoegd om de moordzaak te behandelen, nadat werd vastgesteld, dat Josse Praet, oud 27 jaar, schuldig was bevonden aan moord met voorbedachten rade op de persoon van Therèse Van den Eynde, nadat hij haar in een hinderlaag had gelokt ; dat Praet eveneens de vader was van het kind, dat het slachtoffer verwachtte.

Zulks blijkt allemaal uit het proces-verbaal, opgesteld door de Burgemeester van Kerksken, uit het onderzoek, de ondervraging van de verdachte en de verklaringen van de getuigen.

Op 22 mei 1810 heeft het Hof de doodstraf uitgesproken. Voorzitter was rechter Blesmont, bijzitters Van Varenbergh en Vispoel, verder maakten de rechters Layrte, Fabre, Huber Albert en de Moerloose deel uit van het Hof.

Josse (Franse schrijfwijze voor Judocus) Praet kende reeds meerdere jaren Therèse Van den Eynde. Ze zagen elkaar regelmatig en hadden daartoe vele gelegenheden, daar Therèse dienstster was in de herberg St.-Maarten, waar Praet vrije toegang had. Ze hadden er "mysterieuze ontmoetingen" en er was zelfs eens gezien, dat Praet door het venster van de slaapkamer van Therèse naar binnen klom. Ook zouden de geliefden eens samen de nacht hebben doorgebracht in het huis van de ouders van het slachtoffer ter gelegenheid van de kermis in Heldergergem. Praet bekende overigens na zijn aanhouding dat hij veel van Therèse hield. De liefde was wederkerig want ook zij sprak voortdurend over Josse en hij alleen was haar echte liefde.

Die liefde, zegt het vonnis, werd echter een passie. Therèse werd zwanger en van dan af beginnen de moeilijkheden.

Josse neemt een andere houding aan, gaat zich koeler gedragen tegenover zijn verloofde en verwekt bij haar onzekerheid en angst. Therèse kan haar gevoelens niet alleen verwerken. Zij spreekt er over met de klanten van de herberg en verzwijgt soms daarbij niet, dat ze een kind verwacht van Praet. Ook aan de knecht van St.-Maarten, Jan-Baptist Rijns vertrouwt ze haar zorgen toe, maar verzoekt hem hierover met niemand te spreken. Rijns echter kan niet zwijgen en vertelt alles aan een knecht van Jacques Baeyens en zo komt uiteindelijk alles ter ore van Praet. Praet is kwaad en maakt Therèse verwijten. Hij komt zelfs zijn belofte niet na haar mee te nemen naar de paardenmarkt van Sint Lievens Houtem.

Nochtans schijnt Praet zich na een poosje weer te verzoenen met Therèse. Hij maakt een afspraak met haar op 8 december (1808) op de steenweg, tussen Heldergergem en Kerksken. Om zijn belofte meer kracht bij te zetten, gaat hij een weddenschap aan voor 3 flessen wijn, de knecht Rijns en een zekere Joseph François Iliano, schoenmaker van Haaltert, zijn daar getuigen van.

Op de bewuste 8 december, wordt Praet gezien in de herberg St.-Maarten vóór en na de eerste mis (het was een kerkelijk feest O.L.Vr. Ontvangenis). Er is zelfs een woordenwisseling tussen hem en Therèse omdat Praet meent te weten, dat ze nacht van 1 op 2 december

ter gelegenheid van het St. Elooï feest heeft doorgebracht met de knecht van Gilles Baeyens.

Niettemin vertrekt Therèse Van den Eynde rond twee uur 's namiddags naar Heldergerm. Ze bezoekt er haar grootmoeder en haar moeder met wie ze een borrel gaat drinken in de herberg "De kleine Jager" bij Jan Baptist de Swaef (1). Ze vertrekt uit de herberg vrij plotseling in de richting Kerksken.

Rond 5 uur ontmoet zij haar minnaar op de steenweg en het is dan, zegt het vonnis, dat "men" het kruit zag ontbranden, het schot hoorde en een man links van de weg in de richting Kerksken door de velden zag weglopen. Een zekere Joseph Goevaert ontmoet de moordenaar en roept hem toe "Ik ben maar een arme werkman, doe mij geen kwaad". Maar de moordenaar vervolgt zijn weg zonder spreken en Goevaert vindt het lijk van Therèse. Hij verwittigt de herbergier De Swaef J.B., reeds vermeld, en het lijk wordt naar 't Spoelken gebracht".

Waarschijnlijk heeft deze Goevaert de moord dus zien gebeuren, weliswaar vanop afstand.

Na de moord is Praet de steenweg overgestoken en maakt zich uit de voeten door de velden in de richting Kerksken. Hij steekt opnieuw de grote weg over en volgt een veldwegel "tot aan een hoeve" en vandaar gaat hij dwars door het veld naar huis toe. Men zal nadien duidelijk zijn voetspoor terugvinden. Praet bezoekt een paar geburen, blijkbaar om zich een alibi te verschaffen en 's avonds is hij terug in St. Maarten te Kerksken. Hij drinkt er een paar glazen en bezoekt opnieuw enkele personen om tussen 8 en 9 uur naar huis terug te keren. Later ondervraagd over al die bezoeken kan Praet er geen verklaring voor geven.

Op 9 december 1809, daags na de moord verschijnt Praet opnieuw in St.-Maarten. Jerome De Leeuw, veldwachter spreekt er met veel misbaar over de moord. Praet mengt zich in het gesprek en zegt aan De Leeuw dat hij beter zou zwijgen als hij niets heeft gezien en geen getuige is geweest van het voorval. Op dat ogenblik echter bemerkt de veldwachter dat Praet plots bleek wordt en waarschijnlijk ligt hierin het eerste vermoeden van De Leeuw, dat Praet werkelijk de moordenaar is.

Inmiddels zoeken Burgemeester, Gendarmerie en veldwachters naar de schuldige en alles wijst in de richting van Praet. Men arresteert hem dan ook ergens op weg met zijn gespan in de gemeente.

Praet wordt naar huis gebracht en daar zoekt men bewijzen. Allereerst buskruit en wapens. Na enig zoeken en dreigen is het een inwonende oom, die de sleutel geeft van het kastje waarin het kruit wordt bewaard. Het is dan opnieuw Jerome De Leeuw, die aanhoudend blijft beweren dat Praet ook een pistool heeft, niettegenstaande dat ontkend wordt. Tenslotte is het weer de oom, die het pistool ergens van een schap neemt. Aanstonds ziet men, dat het kort geleden werd gebruikt. Het ruikt nog naar het buskruit, de vuursteen is wit geblakerd van de ontbranding. Nadien zal men ook vaststellen, dat het lood, dat verwijderd werd uit het hoofd van het slachtoffer precies past in de loop van het pistool en dat de sporen op dit lood nagelaten, werkelijk voortkomen van het wapen.

Praet wordt aangehouden. Zijn moeder vliegt hem in de haren en slingert hem allerhande verwijten naar het hoofd. Haar dochters echter beletten haar zulks en houden zelfs de handen voor haar mond om haar aldus het zwijgen op te leggen.

Men voert Praet naar 'Het Spoelken' maar confronteert hem niet met het lijk, waarvoor hij kennelijk blij is. Op straat roept de broer van het slachtoffer hem toe : "Jezus, Maria, ik heb nooit gedacht dat ge zoiets zoudt kunnen doen". Praet weent en snikt en terwijl hij naar Aalst wordt gebracht vervloekt hij ook nog Jerome De Leeuw, die van het bestaan van het pistool afwist en blijkbaar het meest heeft bijgedragen tot zijn aanhouding. Hij zegt ook nog dat "het een voorbeeld zal zijn voor anderen" en "dat het spijtig is voor hem en haar (Therèse) maar dat de bol valt als ze op haar eind komt en dat deze bol nu ook gevallen is."

Door de onderzoekers werden verder nog de voetafdrukken gevonden van Praet doorheen de velden en werd er vastgesteld, dat ze overeenstemmen met de maat van zijn schoenen, die men thuis had opgeëist. Wanneer zijn moeder dit verneemt, roept hij jammerend uit : "Mijn God, hij is kapot".

Uit het proces blijkt verder nog dat Praet andere meisjes heeft gekend en dat hij een kind zou hebben gehad bij een zekere De Bot Catharina. Praet ontkent dit echter allemaal, zoals hij ook beweert Therèse Van den Eynde wel te hebben gekend, maar nooit enige toenadering tot haar te hebben gezocht en zeker niet de vader te zijn van het kind dat zij verwachtte. Hij ontkent de moord en beweert op dat tijdstip op bezoek te zijn geweest bij verschillende personen.

De bewijzen tegen hem zijn echter zo talrijk en overtuigend, dat het Hof Praet ter dood veroordeelt wegens moord met voorbedachten rade op grond van artikel 11 van Titel 2 van de 1e sectie van het toenmalige strafwetboek en beveelt, dat overeenkomstig artikel 4 van Titel 1 van het 1e deel van dit wetboek, de veroordeelde naar de executieplaats zal worden gevoerd, gekleed in een rood hemd.

De executie zou plaats hebben gehad te Gent op de vrijdagmarkt. We konden dit niet met zekerheid achterhalen. Men vertelt dat vele nieuwsgierigen uit de streek zelfs te voet naar Gent zijn getrokken om de terechtstelling bij te wonen.

De huisgenoten echter van Praet zouden zich in de kelder hebben opgesloten in volledige duisternis en alle uurwerken hebben stilgelegd om het juiste tijdstip van de executie niet te moeten beleven.

Er wordt ook nog beweerd, dat 1 of 2 zusters van Praet in het klooster getreden waren en beleefd verzocht werden terug te keren wegens de "smet" die op de naam rustte.

Zoals ter gelegenheid van alle schokkende gebeurtenissen werd ook van de moord een liedje gemaakt.

De tekst ging aldus :

In 't jaar 1809
Den achtsten van december, ziet
Kwam hij deze dochter tegen
Ze 'n dacht aan geen verdriet
Zij had geweest bij hare moeder
Die haar met liefde sprak aan,
Of haar zuster of haar broeder
Wilde met hem mede gaan

Neen sprak die schone creature
Ik verwacht hier mijnen vriend,
Hij heeft mij gesteld aan ure
Hij is vader van mijn kind.
Hij kwam haar als Judas groeten
Te midden van een groot veld,
Toen zij was 300 schreden,
Met heur was geen haar bij d'hand,
Heeft hij haar met grauzaamheden
Ijselijk dan kop doorbrand.

P. TEMMERMAN

Met dank aan dhr. De Vuyst van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere,
die de tekst van het liedje bezorgde.

- (1) Volgens dhr. J. De Swaef uit Heldergerm zou de herberg "De kleine Jager" bij J.B. De Swaef gestaan hebben langs de rijksweg, waar vroeger de herberg "Het Rolleken" gevestigd was. De familie De Swaef zou er gewoond hebben sedert de jaren 1600 en er een afspanning hebben uitgebaat.

OM EN ON 'T HOF TE RUYBROECK

Het Ruysbroeckveld (Riusbroekveld) is gelegen tussen de Kipsteekbeek en de Leebeek. De naam Kipsteek wordt voor de eerste maal vermeld in een oorkonde van 1165 en vinden we dan gedurende de loop der eeuwen onder verschillende vormen terug zoals Kipsteke, Kipsteka en Kipsteken.

Wanneer men het woord in twee delen splitst, kan men de betekenis ervan achterhalen.

Kip betekent kerf, insnijding door een alluviale vlakte en steek is een afkorting van doorsteek.

Het is dus de naam van een weg, die de vallei volgt en plots dwars door de vlakte snijdt om langs de andere helling in een andere richting te lopen. Ze draagt ook wel de naam "Molenbeek", Meulebeke wegens de watermolen van Ene aan de monding in de Leebeek.

De weiden langs de oevers zijn tamelijk moerassig en grotendeels aan ons oog onttrokken door een rij canadas.

Het Ruisbroekhof was één van de pachthoven van de Abdij van Sint Cornelis te Ninove. Deze Norbertijnerabdij was in 1137 gesticht en reeds enkele jaren verheffen zich in de eenzaamheid van de vlakte aan de rand van de alluviale grond en leemgrond twee pachthoven nl. 't Hof Ter Schoor en 't Hof Ter Riubroek. Van de 15e eeuw dateren 't Hof Ter Duyst en het Winterhof. Dit laatste en 't Hof Ter Schoor is in de loop der geschiedenis verdwenen, terwijl beide andere tot op heden als pachthoven bewaard gebleven zijn.

De omgeving van het Riusbroekhof werd tot in de 18e eeuw gekenmerkt door twee elementen, nl. het bos en de holle wegen. Tot einde 18e eeuw strekte zich tussen het Hof en " 't Scherp " een loofwoud uit dat voornamelijk uit eiken en olmen bestond. Het Riusbroekbos was eigendom van de abdij en had twee doeleinden : het leverde timmerhout voor het optrekken en herstellen van de Abdij en van de hoeven. Het hakhout diende als brandhout voor de abdij en het overschot werd verkocht aan de bevolking. De oorspronkelijke naam van het Ruisbroekbos was "Menthout". Het landelijk beeld ware onvolledig zo wij geen woord zegden over de vijvers. De Abdij beschikte in haar onmiddellijke omgeving over een reeks vijvers. Eén dezer aan de Kipsteekbeek bij het Hof Ter Schoor was eigendom van de heer van Ninove en niet van de Abdij. Al deze vijvers zijn verdwenen.

De holle wegen zijn een typisch element voor gans het Ninoofse grondgebied. De bodem was hier vroeger bedekt met een 6 à 9 m leem of leemachtige grond van geelachtige kleur. De holle weg is door de natuur uitgegraven nadat de mens zijn spoor had getrokken. Al de wegen in de omgeving van het Ruisbroekbos zijn hol. De leem werd door de mensen uitgegraven voor de bouw van huizen en schuren. Op die wijze werd de leemlaag hier stilaan dunner en verschenen de holle wegen, aangezien men steeds verder groef aan de voet van de barmen. Vele wegen zoals de Weggevoerdestraat en de Lindekens waren

vroeger ook holle banen maar de laatste resten werden hier weggevoerd bij de komst van de steenbakkerij.

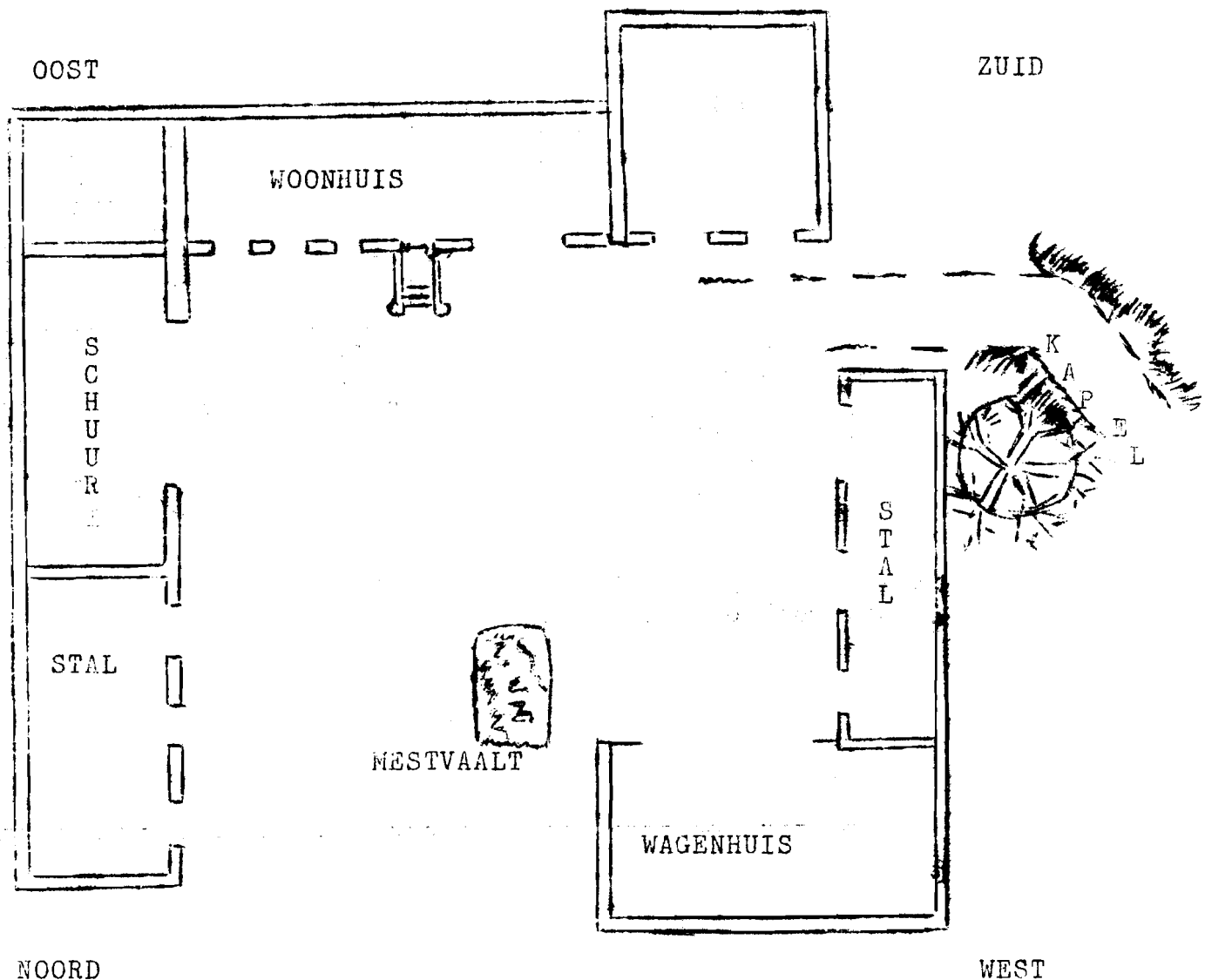
De naam Riusbroek beduidt dat het vroeger een vrij moerassig gebied moet geweest zijn. Broek(en) betekent immers moerassen.

De betekenis van de Rui is moeilijker te achterhalen. Sommigen (maar volgens mijn mening is de oplossing té simplistisch) menen dat men hier een verband kan leggen met het bos, nl. het ruisen van de bomen.

Nu het Ruisbroekbos zelf. Het is een semi-gesloten hoeve die mooi ingeplant is in een licht-golvend landschap. Vanop afstand is het geheel een prettige combinatie van witgekalkte bakstenen, gebouwen rondom een rechthoekig aarden erf met mestvaalt en wilg. Het huis is een typische tweebouw of dubbelhuistype. Hiermee wordt bedoeld dat het huis in twee delen wordt verdeeld door een centraal gelegen gang en waar aan weerszijden ervan een aantal kamers lagen. Reeds van in de aanvang was de bouw op die manier opgevat en dit ten gevolge van het feit dat het hof op hetzelfde tijdstip telkens aan twee families tegelijk werd verhuurd. Elke familie had echter eigen vertrekken, stallingen, weilanden, velden, vee en materiaal. Zo was het mogelijk dat één der families rijk was, terwijl de andere failliet ging. De vloer van het woonhuis is verhoogd en wordt bereikt via een steektrap. Onder de woonvertrekken bevinden zich een aantal kelders die deels via de binnenkoer en deels van buiten uit bereikt worden. De huidige steenkonstruktie dateert van de 18e-19e eeuw. Daarvoor waren de muren geconstrueerd uit hout en leem. Typisch voor het Ruisbroekhof zijn de kleine steunbeertjes die vanaf de ervvloer tot aan de vloer van het woonhuis de muren ondersteunen. Deze dateren uit de 19e eeuw. Boven de rechthoekige vensters ziet men houten lateien, die ongeveer uit dezelfde periode dateren. Naast de rechthoekige deur, eveneens onder een houten latei, ziet men beschilderde stijlen van zandsteen met peerkraalprofiel en imposten. Rechts van het woonhuis werd in de 19e eeuw een hoger stenen woongedeelte aangebouwd. Dit was de grote zaal waar door de toenmalige Brusselse eigenaars, de graaf en gravin Ter Linden, tijdens de zomer feesten werden gegeven. In de Middeleeuwen bevond zich op dezelfde plaats een grote zaal, die diende voor de ontvangst van de abt en paters bij een bezoek of controle van het hof.

Het geheel is vanaf de 17e-18e eeuw overdekt met een pannen zadeldak. In 1963 werden de pannen verwijderd en vervangen door golfplaten. Rechts van het woonhuis staat een dwarsschuur met dubbele houten poortdeuren en een lager gelegen stalgedeelte, eveneens afgedekt met zadeldaken die recent door golfplaten zijn vervangen. Links van het huis zien we in de verste hoek een wagenhuis onder een pannen tentdak. Verder heeft men in het midden een lager dienstgebouw dat thans omgebouwd is tot varkenskot en een lagere stal onder een (nu golfplaten) zadeldak.

Het kapelleken, hier dichtbij, is een overblijfsel van een grotere kapel, waar de paters in vroeger tijden bij belangrijke gebeurtenissen en hoogdagen de mis kwamen lezen. De vraag is wel of de situering ervan op dezelfde plaats was.

(GRONDPLAN "HOF TER RUISBROECK")

De huidige kapel dateert van de 18e eeuw, zoals men op het boogvormig opschrift vooraan lezen kan.

Vroeger moet het hof nog andere gebouwen gekend hebben, doch gegevens hierover ontbreken. Op droge zomerdagen kan men echter op sommige plaatsen met behulp van een stok nog stenen fundamenteën voelen. Dat is o.a. het geval op het stukje weiland dat rechts van de toegangsweg naar het hof ligt.

De hoeve is lang verstoken gebleven van het comfort en de geneugten van de moderne wereld. Pas in 1963 werd de electriciteit naar de boerderij gebracht. Kun je je even voorstellen dat je 's avonds met een olielamp lezen of naaien moet? Dat je geen televisie kan kijken, platen beluisteren, e.d.?

De familie Lippens kan dat wel. Gedurende twee jaar heeft men zich nog moeten behelpen met "antieke" middelen, terwijl zij daarvoor ook aan het moderne comfort gewend waren. Het kan enorm romantisch lijken om te midden van de natuur te wonen, doch men moet zich goed realiseren dat men op het Ruisbroekhof erg geïsoleerd en afgezonderd woont en leeft. Dat de winter dan wel eens lang kan duren, zal iedereen wel begrijpen.

Als daarbij nog komt dat men er leeft zonder radio, televisie, ~~om~~ maar te zwijgen van alle huishoudelijke apparaten die op een moderne boerderij vaak onontbeerlijk zijn, dan kan men niets anders dan enorme bewondering hebben voor de bewoners die de moed en de volharding hebben gehad om de eeuwenoude pachterstraditie van het Ruisbroekhof verder te zetten.

Daarom dank aan de heer LIPPENS en familie die waarschijnlijk als laatste pachters van het Ruisbroekhof de geschiedenis zullen ingaan.

In het volgende nummer zal ik dan even in het kort de geschiedenis van het Ruisbroekhof belichten.

MACHTELD VAN SCHANDEVIJL

oo
o OVER EEN IJSKELDER TE HAALTERT o
oo

In onze gemeente bevindt zich een ijskelder welke dateert van het midden van de 19e eeuw. Deze is gelegen in het park dat momenteel toebehoort aan de heer en Mevrouw Constant Coppens- De Clippel in de Stationsstraat 167 te 9450 Haaltert.

Ijskelders werden in de tijd gebouwd met het doel gedurende de winter een ijsvoorraad aan te leggen om dit tot laat in de zomer te kunnen gebruiken.

Het bewaren van ijs gebeurde voor verschillende doeleinden onder andere voor geneeskundige toepassingen, voor het bewaren van medicamenten en eetwaren, en wie weet... om er, volgens grootmoeders recept, lekkere ijsjes mee te maken. Het is echter een feit dat een vroegere eigenaar van het domein licenciat in de medicijnen was en er als dusdanig zeker gebruik van maakte.

De ingang bevindt zich aan de Noord-Westkant tussen met groen begroeide rotsen. Momenteel bevindt zich nog één houten deur aan de ingang. Bij nader toezien stelt men vast dat hoogstwaarschijnlijk drie achter elkaar gelegen deuren de ingang verzekerden om, door sasvorming, het binnendringen van de warmte te verhinderen. Achter de deur leidt een gang van 4m lengte op deurbreedte en -hoogte naar een koepelvormige ruimte. Deze is opgetrokken uit baksteen met muren van minstens 0,60m dik, heeft een diameter van 3,50 m en een werkelijke diepte van 4 à 5 meter. Een houten trap leidt naar de diepte. Onderaan bevindt zich een rooster om het water, dat van het gesmolten ijs afkomstig is, langs een ondergrondse waterleiding af te voeren naar de klokaputbeek die 70 tot 80 meter verder door dezelfde eigendom vloeit.

De kelder zit verdoken in een heuvel die aan de kant van de ingang en aan beide zijkanten steil van vorm is, terwijl deze aan de vierde kant eerder geleidelijk in het gewone plattegronds niveau overgaat. Het aanbrengen van deze grond had ongetwijfeld een dubbel doel : enerzijds de natuurlijke isolering van de reeds dikke muren te verhogen en anderzijds het bekomen van een nabijgelegen vijver die tijdens de periode van wintervorst het nodige ijs zou leveren. De vijver ligt immers op een afstand van een 20-tal meter van de ingang van de kelder, dus zeer nabij maar toch voldoende verwijderd en topografisch goed gesitueerd, om de kelderisolering niet te benadelen. Immers, de overloop van de vijver en de afvoer van de kelder gebeuren onafhankelijk van elkaar naar de klokaputbeek.

Keren we nog even naar de heuvel - berg genaamd - terug, om het uitwendig aspect ervan even verder toe te lichten. Vlak boven de koepel bevindt zich een cirkelvormig terrasje of plateau, 4 meter diameter, omringd door een achttal grote lindebomen.

Opnieuw kunnen we zeggen dat de nu aloude en prachtige lindebomen, met een omtrek van ongeveer 2 meter, door de schaduw van hun lo-
ver evenals door vochttopneming van hun wortels, de isolering van
de kelder bevorderen. Op de steile hellingen bevinden zich klei-
nere groenaanplantingen onder andere eiken, olmen, berken, hulst,
... ter versteviging van de berm.

Vanaf het ronde terrasje tussen die eeuwenoude lindes leiden twee
paden, één aan de voorzijde en één aan de achterzijde, spiraal-
vormig naar beneden.

Om het geheel te verfraaien, en eveneens gekenmerkt door de de-
votie van die tijd, werd boven de ingang van de kelder een Lour-
desgrot gebouwd.

Aangezien de kelder op 100 meter van het station van Haaltert ge-
legen is, is het niet te verwonderen dat deze tijdens de laatste
wereldoorlog - en misschien ook tijdens de eerste - als schuil-
plaats gebruikt werd voor de soldaten die voor de bewaking van het
station en de spoorweg moesten instaan. Van bij de ingang ziet men
op de achterzijde van de koepelruimte hun kenmerken R.A.F. ge-
schilderd.

Het geheel is goed bewaard gebleven. Enkel boven de ingang dienden
een paar herstellingen uitgevoerd te worden om aftakeling te voor-
komen. In de loop der tijden werden de beelden van Onze Lieve
Vrouw en Bernadette herhaalde malen door vandalen vernield.

Laten wij om te eindigen even aanmerken dat het geheel getuigt van
een praktische, esthetisch-verantwoorde en mooi uitgewerkte com-
binatie. De stoere lindereuzen die hoog boven de omgeving uitste-
ken getuigen van ons rijk verleden. Het vormt een eenheid die
getuigt van het vernuft en het schoonheidsgevoel van onze voor-
ouders.

DR. RITA COPPENS

!!

VERDWENEN BEDRIJVEN

'S GRAEVES WINDMOLEN

Op het Molsveld te Healtert, in de driehoek gevormd door (Wind)molenstraat, Molenbaan en het Kapellewegje, meer bepaald in de achtertuin van de huidige woningen, nrs. 54, 56 en 58, stond 65 jaar geleden nog een statige, houten windmolen.

Oorspronkelijk eigendom van een landbouwer Hendrik Vanden Steen, kwam hij nog voor 1845 in handen van Vic. Coppens en Ch. Redant, later van de familie De Graeve.

Domien De Graeve runde in hetzelfde complex, naast de maalderij zelf, ook een oliewinning, het Stampkot, het eerste bedrijf van de streek met mechanische molen aangedreven door een stoommachine.

In het begin van de 20e eeuw had Alfons, zoon van Domien, 2 loonwerkers en zijn eigen zoons Odilon en Jozef, in dienst. Odilon leeft nog ; aan hem danken wij deze interessante informatie.

Medio de eerste wereldoorlog, in 1916, stopte de windmolen alle bedrijvigheid. Hij werd door de De Graeves zelf gesloopt. Op één van de uit de afbraak geredde schraagbalken leest men de ingegrifte naam van een vroegere werkmans : Van den Storme, 17... De molenheuvel werd later aangekocht door ene Mevrouw Rousseau uit Brussel en in 1918 met karren, getrokken en geduwd door de steungenieters van het oorlogse "Komiteit" afgevoerd naar de Bruul om ermee de verwaarde Haaltertse "Walput" te dempen. In de opgedolven aarde vond men geweren en beenderen, vermoedelijk van soldaten uit de Franse Revolutie.

In 1926 stierf Alfons De Graeve, maar door zijn zoons werd, met een mechanische molen, verder gemalen tot in 1935. Anno 1927 kwam het geëffende erf van de vroegere windmolen in het bezit van de "Hajoor", dhr. Kuddeman, wiens nazaat nog steeds het aangrenzende kasteeltje bewoont. Intussen was het Stampkot (rond 1910) reeds opgedoekt. In het Stampkot werd jarenlang lijnolie gewonnen uit lijnzaad (vlaszaad). De afval (lijnkoek, hier "rapkoek" genoemd) was het veevoer bij uitstek voor de boeren.

Het zo nodige water voor de stoommachine werd gepompt uit een gemetselde steenput, niet minder dan 40 m diep. Bij aanhoudende droogte was het debiet soms ontoereikend en moest op de boeren een beroep worden gedaan om met karren paard (of koe) water aan te voeren uit de Dender te Aalst.

De hoge en reeds bouwvallige schoorsteen van het Stampkot werd in 1945 afgebroken door wijlen Denis Goeman. Een moeilijke en gevaarlijke karwei. Door een uitgehouwen gat en een pijp van amper 70 cm diameter werkte hij zich moeizaam naar de top, om vervolgens het gevaarte steen na steen te slechten.

G. REDANT.

MM
 DE WIJKNAAM TERJODEN
 MMM

Uit vorige bijdragen weten we dus dat Tryën de toponymische bewaarde naam is voor TER-HEYEN die we in onze gewone dagelijkse doen - gelukkiglijk - nog steeds blijven gebruiken naast de officiële naam TERJODEN.

Waar komt dit laatste vandaan ? Dat is opnieuw een hele stap terug in de geschiedenis waar zoveel dikke sluiers hangen dat we wellicht nooit ontdekken achter dewelke we moeten gaan zoeken, of indien wel of er daar nog enig spoor te vinden is. We zijn daar nog voortdurend mee bezig.

Zoals we in de eerste bijdrage zagen vinden we bij Fr. De Potter en Jan Brouckaert in de "Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen 1894" bij Erembodegem de naam Ter Jode als plaatsnaam gebruikt ten jare 1490. In hun geschiedenis der stad Aalst vinden we bij de bedevaartsoorden "XIIC Tonser Vrouwen ter Juede". In het heemkundig tijdschrift "Land Van Aalst" jaargang II 1950/51, vinden we een hele reeks van data aangegeven gaande van de 14e tot de 19e eeuw waarnaast de naam : "ter juede, ter ioden, ter Joden, Terjoden" wordt geplaatst, geput uit oude bronnen als renteboeken, schepenboeken, dekenale boeken, oorkonden, penningboeken, schenkingen, atlas der buurtwegen tot kadastrale kaart. We pikken er enkele uit :

- 14e eeuw : lants "ter juede" op den bosch
 (hospitaalarchief nr. 67 7r).
 Waarschijnlijk wordt hier de omgeving Dries bedoeld of eerder nog de smalle strook bosachtig gebied aan de oevers van de Bontebek nabij de Mottebrug.
- 1380 : "ter jode waert" (renteboek van de H. Geest van Aalst)
- 1525 : lande ter Jode (Van Der Haegen, de abdij van Groenen Briel, oorkonden)
- 1539 : wech die ter Jueden weert loopt (hospilaat oorkonde nr. 20 doos 3)
- 1571/1572 : lants geleghen ter Joden (penningboek, S.a. Gent)
- 1571/1572 : ter ioden (penningboek 5v, 28r + 24r)
- 1844 : driesch ter Joden (atlas buurtwegen)
 Terjoden : kadastrale kaart.

Heeft nu deze oude plaatsnaam iets te maken met "Joden die hier ooit zouden verbleven hebben voor een kortere of langere periode ?

- Indien we erkennen dat in een zo ver verleden de plaatsnamen met zin voor waarachtigheid en nauwkeurigheid werden gegeven moeten we dit wel aannemen tenzij :

- de naam overdrachtelijk werd gebruikt voor invloedrijke personen, die misbruik maakten van hun macht of aanzien om de arme bevolking uit te persen op onredelijke of bedrieglijke wijze.
- Er werd en wordt nog eens verondersteld dat door onwetendheid en of door slordigheid, gepaard aan een zekere minachting ten overstaan van de afgelegen wijk, gemeentelijke mandatarissen of ambtenaren ergens in de loop der tijden op lichtzinnige wijze het oorspronkelijke Terheyen zouden vervormd hebben tot Terjoden. Dit is volstrekt uitgesloten wanneer men weet hoeveel eeuwen terug de naam voorkomt in oude archiefstukken.
- Gedurende korte tijd stelden we ons zelf de vraag of de verschillende voorkomende schrijfwijzen jode, iode en juede geen andere betekenis zouden hebben, afgeleid of terug te brengen tot het taaleigen van een onzer vroegere overheersers en bezetters. Blijkbaar is dit niet het geval. Blijven dus slechts de eerste twee mogelijkheden.

Toen in 1956 Terjoden zijn 50 jarig bestaan als parochie luisterrijk wou vieren, wilde de toen bloeiende H. Hartbond tegen de bewuste dag een eigen afdelingsvlag. Op vraag van E.H. Sabot, toenmalig pastoor, werd door ons een voorontwerp gemaakt waarop de door de kerkraad en de bond gewenste afbeeldingen voorkwamen maar in een benedenhoek Terjoden een eigen embleem kreeg: een heidetak - doelend op de toponymisch bewaarde naam Terheyen - en de ratel der melaatsen duidend op de leprozerie die hier ooit zou geweest zijn. De pastoor legde het ontwerp met de nodige uitleg voor aan de kerkraad. Op het embleem kwam er enige kritiek los, o.m. opperde een kerkraadslid dat de naam TERJODEN wel degelijk de oude oorspronkelijke naam van de wijk was, die zijn oorsprong vond in het feit dat hier ooit twee Joden gewoond hadden. Waar en wanneer dat wel kon geweest zijn vroegen we ons af, impulsief denkend aan de Driesstraat, nu naar oude benaming terug Langdries, waar we steeds de bedrijvigheid van een fabriekje hadden geweten. We vermoedden niet hoever men hiervoor in de geschiedenis diende te zoeken. Toch bleek veel later dat daar tot het begin van wereldoorlog 14-18 een Jood één zijner bedrijven had (we hopen daar later nog te kunnen op terug komen) maar dit is te recent om uitstaans te hebben met de plaatsnaam.

Toen onze heemkundige kring goed en wel gestart was en iedereen naar inbreng zocht voor zijn deelgemeente, brachten we er een plaatsgebonden legende ter sprake, die we reeds kenden uit onze kinderjaren, die ons toen met nieuwsgierigheid vervulde, een zeker huiverig ontzag ingeboezemd had voor de plaats waar we soms speelden.

LEGENDE EN PLAATS

Gaande over Terjoden-Dries, voorbij een hofstede van De Slagmulders, is er tegenover de kapel van O.L.VR. Van Bijstand (Slaggers Kapellen) een rechte brede aarden weg (kerreweg) die leidt naar het zgn. Wellebos. Een smalle strook van houtgewas bij de Bonte- of Molenbeek: canadabomen, wilgen, elzestruiken. In de loop der jaren werd hier en daar één en ander gerooid. De weg gaat hier over de

HELDERGEM - SCHOOL - HOSPICE
oooooooooooooooooooooooooooo

Den 5 Augustus 1856 had Monseigneur Delebecque, Bisschop van Gent, aan tien zusters het kloosterkleed gegeven, in het zoogezegde Armenhuis te Heldergem en dezen, in verband met het onlangs bekend gemaakte dogma der Onbevleete Ontvangenis, genoemd "Zusters van Maria Onbevleete".

De stichting was in het leven geroepen door den zeer vromen Pastoor De Mayer, geholpen door zijn vurigen coadjutor den E.H. Glorieux. De eerste jaren leefden de zusters in grote vurigheid en onderhielden trouw haar H. Regel. Naderhand kwam er verslapping. Misbruiken, die den kloostergeest ten zeerste schaadden, slopen binnen en bedreigden het bestaan van de jeugdige Congregatie. Om het ergste te verhoeden besloot Monseigneur Stillemans de nog overblijvende leden van de stichting te verenigen met de Congregatie der Zusters van Barmhartigheid te Ronse. Op enkele na sloten ze zich aan. De E.H. Pastoor Van de Velde bracht ze ten getale van 8, den 18 april 1894 naar 't Moederhuis en keerde terug met Moeder Felicitas en Zr Henrica voor de verpleging, Zr Delphine voor de school en Zr Emilie voor de keuken.

De eerste week werd besteed aan een grondigen schoonmaak van het huis, want er viel te schrobben en te kuisen ; maar met moed gingen ze aan het werk en na 8 dagen was het uitzicht van het huis gans veranderd.

Toen begon Zr Delphine de school. Zij had een klas van 18 leerlingen die van 3 tot 12 jaar oud waren. In massa waren de meisjes, wegens het in verval geraakte onderwijs op de Zusterschool, naar de Gemeenteschool overgelopen. Doch nu was het onderwijs in het klooster weer in flinke handen en de overlopers kwamen terug. Na vier weken moest men een tweede klas openen en na korten tijd waren alle meisjes terug.

In 1904 wordt een derde klas ingericht. Aanhoudend vermeerderd het leerlingenaantal tot in 1921 twee klassen worden gebouwd en een 4e lagere klas tot stand komt. Sedert het lastig begin van 1894 heeft de meisjesschool van Heldergem een verrassende uitbreiding genomen. In 1940 bouwt men nog een nieuwe lagere klas.

De twee wereldoorlogen lieten Heldergem haast onverlet. Buiten de bevoorradingsmoeilijkheden, die dan nog niet zoo heel zwaar waren, kenden de Zusters geen oorlogswee. Ze konden in stilte voortwerken. Zelfs viel haar de eer te beurt gedurende den laatsten oorlog den E.H. Pastoor Boonants onderkomen te verschaffen in het klooster. Wegens bouwvalligheid der Pastorie, was deze genoodzaakt elders onderkomen te zoeken, en daar het bouwen van een nieuwe pastorie telkens op moeilijkheden stuitte heeft de E.H. Pastoor drie jaar in het klooster verbleven.

Weinig opvallends is in de geschiedenis van Heldergem aan te tekenen. Het is het gewoon verloop van een groeiende stichting. Een dag nochtans staat met gouden letters aangeschreven : den 2 Augustus 1930 kwam O.L. Heer bezit nemen van het nederig klooster.

De Z. Eerw. Vader Ackerman celebreerde er toen de 1e H. Mis en sprak aan de Zusters over het groot geluk dat hiermee het huis ten deel viel.

Vermeldenswaard is tevens het gouden jubilé van Zr Donatiana, dat den 15 April 1938 door gans de parochie werd meegevierd. Ze stond toen reeds 43 jaar in de keuken en de mensen van Heldergem hadden er aan gehouden het nederig vriendelijk keukenzustertje in de bloemen te zetten. In de preek onder de Plechtige Jubelmis liet Eerw. Vader Heyrman de verdienste uitschijnen van nederig werk onder Gods oog gedaan en spoorde de parocianen aan Zr Donatiana hierin na te volgen.

De dag verliep verder in een zeer genoeglijke stemming.

Het oorlogsgeweld heeft Heldergem gespaard. Na de bevrijding echter tijdens den akeligen vliegende bsmen winter, is er een van die helse moordtuigen ingeslagen op een woonhuis en maakte een slachtoffer.

Den 5 Augustus 1945 vierde Heldergem met groten luister het vijftigjarig bestaan op de parochie van de Congregatie der Zusters van Barmhartigheid, alsmede het gouden kloosterjubilé van Zr Silvana. In de Plechtige Dankmis opgedragen door den E.H. Heyrman, Algemeen Bestuurder, wees E.P. De Pauw S.J., in zijn gelegenheidspreek op het verdienstelijk leven van de kloosterzusters.

Na de H. Mis had de huldiging plaats op het voorplein van het klooster. De E.H. Pastoor Boonants kwam het eerst aan het woord om zijn dank uit te spreken voor het werk van liefdadigheid en onderricht dat de Zusters ten bate van Heldergem verrichtten. Daarna hoorden we de keurige, fijne aanspraak van Burgemeester Raes, die zijn klassieke geschooldheid had geraadpleegd om de Zusters in de bloemen te zetten. Oud-leerlingen, onderwijzeressen, schoolkinderen kwamen dan nog de Zusters huldigen.

De E.H. Heyrman dankte allen en hoopte dat het werk, eens te Heldergem door Vader Glorieux begonnen, vrucht moge dragen en edelmoedigheid wekken in de jeugdige harten.

's Namiddags was er feest in open lucht. De E.H. De Waepenaart, Diocesaan Inspecteur, richtte nog een woord van gelukwensen aan de jubilerende Congregatie.

Het feest was door een zonnig weertje begunstigd en liet de herinnering na van een gelukkige samenwerking tusschen school en familie.

BRON : MEMORIEBOEK KLOOSTER

oo

NAMEN DER ZUSTERS DIE IN HET KLOOSTER TE HELDERGEM VERBLEVEN HEBBEN
***** ** ***** ** ** ** ***** ** ***** ***** *****

Zuster Scholastica

1900

Moeder Therèse - Zuster Donatia - Zuster Clemence - Zuster Chantal -
Zuster Leonce - Zuster Pharaïlde - Zuster Sylvana - Zuster Marceline
- Zuster Valerie - Zuster Leandra.

1924

Moeder Ludgera - Zuster Theophane - Zuster Gudule - Zuster Claudine
- Zuster Marianne - Zuster Gerulfa - Zuster Elziara - Zuster Petra
- Zuster Philomena - Zuster Belarmina - Zuster Macharia - Zuster
Albina - Zuster Erembercha - Zuster Hildegarde - Zuster Fedesta.

1927

Moeder Gzrardine - Zuster Donatiana - Zuster Theresia - Zuster Aloy-
sia - Zuster Cyrena - Zuster Syfrine - Zuster Briscia - Zuster Flo-
riana - Zuster Asteria - Zuster Elia - Zuster Juliana - Zuster Ma-
turina - Zuster Guiberta - Zuster Leonce - Zuster Aleydis - Zuster
Lorentina - Zuster Rita - Zuster Benona.

1937

Moeder Leandra - Zuster Modesta - Zuster Martina - Zuster Auberta -
Zuster Hildewarde - Zuster Theophila - Zuster Marcel - Zuster Ludo-
vica.

1945

Zuster Florentine - Zuster Annamie - Zuster Ferdinanda - Zuster Ve-
ronica - Zuster Josephila - Zuster Nicole - Zuster Nepomucène - Zus-
ter Ligorienne - Zuster Estella.

1951

Moeder Leandra - Zuster André - Zuster Emerentia - Zuster Lutgarde

1957

Moeder Aloysa - Zuster Eulalie - Zuster Emilia - Zuster Silvia - Zus-
ter Placide - Zuster Daniella - Zuster Leonardine - Zuster Modesta.

1962

Moeder Juliana - Zuster Vianney - Zuster Clemence - Moeder Gisèle.

In Augustus 1973 werd het klooster afgeschaft. Verlenging tot 1 ju-
li 1974 op aanvraag van E.H. Ghijsels onze nieuwe pastoor.

Moeder Gisèle en zuster Daniella vertrokken naar het klooster te
Lede en zuster Vianney naar het klooster te Ronse.

R. DE TROYER

DE KERK VAN DENDERHOUTEM

De kerk van Denderhoutem werd in de loop van de 7e eeuw gesticht door de H. Amandus, apostel van Vlaanderen*. Ze is dan ook toegewijd aan de H. Amandus en heeft als patrones de H. Amanda, martelares. Het was een houten kerkje, hetwelk in de 11e eeuw reeds vervangen was door een gotisch gebouw in witte hardsteen, welke volgens de overlevering ter plaatse zelf uit de grond is gedolven.

De parochie Denderhoutem strekte zich uit over Heldergerm, Iddergem. De bisschop van Kamerrijk schonk in het jaar 1096 HET ALTAAR VAN MOLTEN, samen met de hulpkerken van Iddergem en Heldergerm aan de Sint-Adriaansabdij te Gerâardsbergen. *2)

De toren werd gebouwd in de 12e en 13e eeuw. Het koor en de zijbanken werden er bijgevoegd in de 16e eeuw. De kerk had veel te lijden van de beeldstormerij in de 16e eeuw. Dit werd hersteld door E.H. Cornelius Baeyens, pastoor en geboren te Denderhoutem.

Op 28 juli 1697 wijdde de aartsbisschop van Mechelen, Matthias Hovius, het altaar van O.L.Vrouw, geplaatst in de Noorderbeuk. In 1834 werd de kerk 30 voet verlengd op initiatief van E.H. Pastoor Doel. De kosten beliepen tot 8000 frank. In mei 1881 plaatsten men in het koor een nieuw hoofdaltaar in neo-gotiek en het werd gewijd door Mgr. L. Bottice, hulpbisschop van Gent. De kerk, gedeeltelijk vervallen, werd in 1892 vergroot dank zij de medehulp van de staat, de provincie en de gemeente. Er was tevens milddadige hulp van de parocianen onder het bestuur van E.H. Pastoor Van De Hutte, C. Schoupe, burgemeester A. Brijs, F. D'Hondt, A. Van Audehove, H. Aertens en G. Roelandt, leden van het kerkbestuur. De werken werden uitgevoerd door de heer Leonard Verstraeten, aannemer te Rumbekke, volgens de tekeningen van de heer Jules Goethals, stadsbouwmeester te Aalst.

E.H.Exc. Mgr. Stillemans heeft de 17de september 1901 de kerk geconsecreerd en het nieuw altaar van Onze Lieve Vrouw gewijd.

In 1905 werd het altaar van St. Jozef gemaakt, alsmede de biechtstoelen. In 1900 werden de nieuwe zittingen geplaatst en in 1901 was het de beurt aan de predikstoel en de geschilderde vensters in het koor. In 1908 werd het orgel geplaatst. Al die kerkmeubelen zijn het werk van de beeldhouwer Robrecht Van Caclenberg uit Aalst.

De herstelde kerk bleef haar omheining (grillewerk) bewaren. Ongeukkig is deze verdwenen.

Voor 1900 was het kerkhof rond de kerk gelegen. Op donderdag 4 oktober heeft mgr. Stillemans, bisschop van Gent, het nieuwe en huidige kerkhof, gelegen in de Molenstraat gewijd.

Uit de patronale verslagen van het district Aalst over het jaar 1565 blijkt dat de parochie Denderhoutem het minimum inkomen bereikt.

Het inkomen van deze parochie omvatte toen : pachten van land
kerkdiensten (voornaamste)
heffingen van lasten.

De kerk van Denderhoutem bezat na de godsdienstoorlogen geen reliëven meer.

Denderhoutem bezit twee kapelanieën, nl. de kastrale kapelanie van O.L.Vrouw, gesticht in 1526 door Jacobus Van der Smissen, pastoor te Denderhoutem en belast met 5 wekelijkse missen (1592-1595). Ook kapelanie van Sint-Niklaas genoemd, gezien zij gesticht is aan het altaar van deze heilige. Verder is er de kapelanie van Allerzielen, waarvan de abt van Geraardsbergen de schenker is. Deze laatste wordt ook genoemd als kapelanie van het H. Kruis (1595). "Cap. S. Crusis" zou bestaan hebben van vóór de eerste helft van de 14e eeuw.

Aanvankelijk bestond er te Denderhoutem een kapel "de Leprozerie" genoemd (1592) *3). Deze werd heropgetrokken in 1787 en werd dan de Onze Lieve Vrouw - Zeven Weeën kapel genoemd. Later wordt ze volledig afgebroken, in het begin van het jaar 1963 wordt een nieuwe kapel gebouwd in de voorhof van het kerkhof. Op 18 september 1962 werd deze door Z.E.H. Back, pastoor-deken van Ninove ingewijd.

Het kerkgebouw van Denderhoutem schijnt gespaard gebleven tijdens de godsdiensttroebelen. Denderhoutem beschikte in 1792 of 1596 over een klok, gegoten met de naam Amandus. In 1753 werd de klok hergoten door Druot, en later is er een tweede klok bijgekomen.

Te Denderhoutem is de kerk hersteld geweest en versierd in 1595/1600. Volgens de dekenale verslagen komt nog een tinnen kelk voor te Denderhoutem in 1592 (Het 3de Provinciale Koncilie van Mechelen bepaalde dat tenminste de kuip diende van zilver te zijn. *4) De parochie heeft in 1614 een inkomen van 19 pond groot.

BRON : De globale tekst is overgenomen van geschriften van E.H. Clement Perenboom, die nu bewaard worden bij de gezusters Van Herreweghe, Molenstraat te Denderhoutem.

- * : De stichting van de kerk staat te lezen op de gedenkenis van de kerkwijding te Denderhoutem. (dinsdag 17/09/1901).
- *2 : Dit blijkt uit het diploma van Manesses II, bisschop van Kamerrijk. " Altae videlikt de Houthem cum appendites suis Heldreghem et Ydrihem". Cartularium St.Adriaansabdij te Geraardsbergen (1096)
- *3 : "Capella dicta ten Laserije" 1613
- *4 : "Nova et utrumque artificialis altaris Fabula, ex Liberalitatis pastoris erecta" 1606